

‘De stad is als een

Simona Bonilauri, Tiziana Filippini, Mara Davoli en Gino Ferri

Aan het project ‘stad’ dat wordt beschreven in dit artikel werkten alle gemeentelijke kleuterscholen en kindercentra mee. De bespiegelingen van de kinderen resulteerden in een zelfgemaakte gids over Reggio Emilia.

In de eerste fase van het project werd een onderzoek verricht naar de bestaande kennis van de kinderen over de stad. Het was voor de kinderen de gelegenheid om hun verhaal te vertellen over hoe zij de stad zagen, interpreteerden en hoe ze erin leefden. De hoofdpersoon van dit verhaal, die zich ontvouwt in deze verhalen, was zowel de stad als algemeen concept als heel specifiek: Reggio Emilia, de stad waar de kinderen wonen.

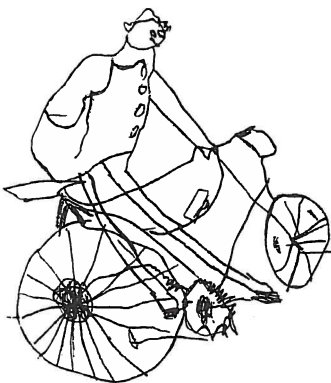
In deze eerste fase gebruikten we thema's als categorieën om het materiaal uit de gesprekken met de kinderen te ordenen. Bij een tweede lezing gebruikten we interpretaties om nieuwe thema's en betekenissen op te sporen. Dit zorgde voor een kader dat niet helemaal samenviel met onze begincategorieën.

In de tweede fase van het project waarbij tien kleuterscholen en twee kinderdagverblijven waren betrokken, werden projecten en een diepteonderzoek opgestart dat tot een gids van de stad Reggio Emilia zou leiden. Deze gids Reggio tutta ('Heel Reggio') werd gemaakt door de kinderen en uitgegeven door Reggio Children.

De stad kan worden verbeeld door heel veel verschillende kaarten. Deze kaarten ontstaan uit de woorden van kinderen door beelden die veelvoudig, fragmentarisch, autobiografisch en fantasievol zijn. Het bleek moeilijk de stad in één beeld te vatten. Het leek alsof er meerdere steden bestonden in deze ene stad, alsof de stad deel uit maakte van de wereld, van een complex universum. De beelden die kinderen creëerden en gebruikten, gaven allerlei mogelijke betekenissen van de stad. Deze beelden maakten dat de stad niet werd herleid tot een simpel, eenduidig idee, maar gaven uitdrukking aan de energie en vitaliteit van de stad. Ze konden worden gebruikt als bril om de stad door te bekijken. Hieronder een kleine selectie uit het onderzoek.

De stad ontcijferd

De gebouwen van de stad vormen een duidelijk onderscheiden kenmerk. Maar dit is maar een deel van een bredere perceptie van de densiteit van de stad met al haar componenten en dimensies. Het heeft ook te maken met elementen die niet alleen met de visuele waarneming verbonden

grote winkel'

zijn, maar ook met meer diffuse en geïntegreerde zintuiglijke waarneming: mensen, verwarring, verkeer, drukte.

De stad is als een grote winkel, de grootste, waarin je veel mensen, veel dingen kan zien.

De typische architectuur van de stad wordt goed opgemerkt, ze verschilt duidelijk van andere plaatsen waar je soms niet kunt wonen.

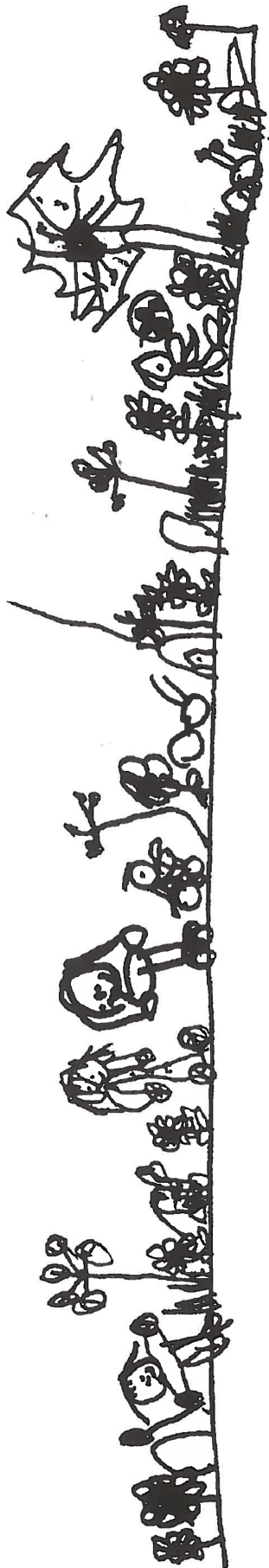
Ik denk dat alle huizen bij elkaar horen, op het platteland zijn er niet zoveel huizen en ze staan allemaal apart.

De stad wordt heel wat minder algemeen en meer specifiek wanneer de kinderen verschillen en gelijkenissen met andere plekken opmerken.

Maar waar er geen steden zijn, zijn er ook bijna geen huizen, misschien zelfs geen, zoals op de Noordpool bijvoorbeeld, daar is het echt koud en ze maken geen steden waar het zo koud is.

Op zoek naar de identiteit van de stad lijken de gezichtspunten van de kinderen tegelijk gelokaliseerd en gedelokaliseerd te worden. De stad lijkt vaag te worden, soms lijken de kinderen hem uit hun gezichtsveld verloren te hebben. De kinderen maken een onderscheid tussen natuurlijke en kunstmatige leefomgevingen, tussen een natuurlijke en een kunstmatige toestand. De stad is een kunstmatige omgeving in tegenstelling tot een natuurlijke. De stad wordt niet geboren maar gemaakt en de stad sterft niet maar wordt vernietigd.

Toch valt de natuurlijke toestand niet meer samen met het platteland dat historisch gezien het andere uiterste van de stad vertegenwoordigde, als een complete tegenstelling tussen stedelijke en niet-stedelijke omgeving. Vroeger kon je een heel ander soort landschap vinden niet ver van Reggio. Dat is vandaag de dag niet meer zo. Denk maar aan de Via Emilia, een oude Romeinse weg van Piacenza naar Rimini, waarlangs alle belangrijke steden van de Emilia Romana-regio werden gebouwd. Nu is er bijna geen afstand meer tussen de verschillende steden. In praktijk lijkt de tegenstelling tussen stad en platteland ook voor de kinderen minder duidelijk te worden, want de uitbreiding van de stad heeft de tegenstellingen verkleind en voor veel homogeniteit gezorgd.

Er zijn mensen die boeren zijn die dichtbij een huis wonen, zo kunnen ze nog een stukje van de stad zien.

Omdat deze tegenstelling niet meer zo krachtig is, roepen de kinderen andere omgevingen op. Ze breiden hun vergelijkingen uit en soms moeten ze hiervoor erg ver zoeken. Wanneer ze nadenken over andere leefomgevingen die ze zelf kennen, definiëren ze de 'niet-stad'. De stad is niet: een bos, een berg, een woestijn, een jungle of een dorp.

In een stad zijn geen dieren, mensen leven er; kangoeroes leven in Afrika. De jungle is een plaats vol bomen waarin dieren leven.

Dit spel over relaties leidt ertoe dat de kenmerken worden gevonden die de stad maken tot een synthese tussen het natuurlijke en het kunstmatige.

De stad is een ding waar je huizen kan bouwen. Er zijn katten, honden, kikkers en mieren, muizen en vis in de fonteinen. Op het platteland zijn er varkens, koeien en boeren. In de stad zijn er alleen maar mensen, en de dieren in de stad, er is alleen maar een kat en een hond en dat is alles. Gelukkig is er in de stad nog een beetje gras en wat bomen die niet prikken.

Het specifieke van de stad komt geleidelijk tot uitdrukking door een constant herlezen van dezelfde gesprekken, waaruit we kunnen opmaken hoe de kinderen steeds meer gericht raken op een bepaald aspect. Pas na verloop van tijd en door uitwisseling van ideeën en opvattingen komen de kinderen tot definities van de stad die minder abstract, algemeen of samengebond zijn. Je kunt zeggen dat de stad kan worden ontcijferd maar niet kan worden gereduceerd.

Een oneindige stad

Het lijkt erop dat de stad een opeenvolging is van een oneindig aantal steden, de een na de andere. Het is alsof een enkele stad geen eigen afgebakende grenzen kent en geen eigen identiteit heeft.

Een stad begint waar een andere eindigt, dan begint een andere; dan wanneer die stopt, begint weer een andere.

De stad is niet alleen een oneindig aantal steden. De stad lijkt zich ook tot in het oneindige uit te strekken, met zoveel dimensies die bovenmaats zijn (groot, breed, heel veel) dat de stad bijna ongrijpbaar wordt. Het is alsof de stad zichzelf vermenigvuldigt niet enkel van buiten maar ook van binnenuit.:

Er zijn vele steden in de stad.

De fysische kenmerken van de stad worden niet enkel weergegeven door externe tekens (stedelijke kenmerken) maar ook door referenties naar betekenisvolle ervaringen. Zo wordt de stad ook een autobiografisch project.

De stad begint waar het eindigt; als je erin gaat, begint het, maar als je eruit gaat, stopt het.

De stad: een autobiografisch object

Het lijkt erop dat de kinderen behoefte hebben aan referenties naar plaatsen waarmee ze een betekenisvolle relatie hebben, plaatsen waar ze dingen hebben beleefd en waar ze een spoor hebben achtergelaten. Het verhaal van de stad wordt opnieuw verteld, met behulp van autobiografische beelden die samenvallen met betekenisvolle plaatsen, zoals de stadmarkt, de stad-buiten of de steeds terugkerende uitdrukking 'mijn stad'.

Maar in de stad-buiten zijn er leeuwen en mijn mama heeft me eens bovenop een leeuwenstandbeeld gezet. Maar de stadmarkt verkoopt heel veel shirts en ook snoep, en ook doughnuts en pasta en nog beter snoep.

De stad van informatie

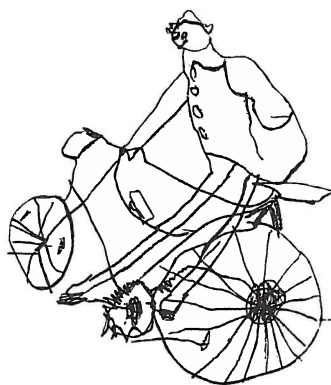
De beelden die de kinderen van de stad maken worden beïnvloed door de media en zorgen ervoor dat veel kinderen tekenen vanuit dezelfde inspiratiebron. De stad wordt dan een kans om een fantasie-universum te creëren dat duidelijk niet voortkomt uit de eigen waarneming.

In de lucht, oven de lucht zag ik een klein huis waarin iemand naar boven ging, in de lucht, en

hij ging helemaal tot in het universum, dat wil zeggen planeten, dat wil zeggen het universum is de ruimte, dus hij ging boven de ruimte en zette zijn vlag daar en ging weg. Nee, maar daarboven is de ruimte, het is er nog donker. Boven de stad is de lucht en in het midden... een dat is de lucht, twee de ruimte en drie het universum.

De natuurlijke leefomgeving van de mens

Steden worden door mensen gebouwd. Waar je ook woont, een van de kenmerken van de stad is dat het de ideale plek lijkt om jezelf te ontplooien. In die zin is de stad de natuurlijke leefomgeving van de mens omdat zij de meest natuurlijke en elementaire behoeften van het menselijke overleven vervult: beschutting, eten, slapen en wandelen.

Waar zouden de mensen anders gaan en leven? Hoe zouden ze het redden? En hoe zouden ze dan baby's kunnen maken? Je hebt de stad nodig om te schuilen voor alles wat gebeurt. Daarom zijn ze belangrijk. Als zij ze niet gebouwd hadden, zouden wij niet leven. Als steden niet geboren zouden worden, dan zouden er geen baby's geboren worden en moeders zouden ook niet geboren worden. Het zou overal leeg zijn, er zou dan overal water zijn.

Het feit dat steden onmisbaar zijn, wordt ook verbonden met de minder elementaire behoeften van mensen, bijvoorbeeld andere mensen ontmoeten, communiceren, esthetisch vermaak en speelplezier. Er is helemaal geen spoor van anti-stad gevoelens in de woorden van de kinderen. Ze kunnen niets bedenken dat ze niet leuk vinden aan de stad of waar en hoe het anders zou kunnen.

Je hebt de stad nodig omdat je iemand nodig hebt om dag tegen te zeggen, ja, je kan dag zeggen tegen iemand anders.

Mensen ontmoeten elkaar in de stad. Er zijn afspraakjes voor verliefden, ontmoetingen met vrienden. Op het platteland werk je

en dat is alles en er zijn muggen.

Steden zijn in de vorm van een kruis: ze zijn zo gemaakt dat je zo kan gaan, of anders, naar boven en naar beneden.

Een stadsgids door de kinderen

Het was een opwindend idee om kinderen te vragen om tolk en verteller van hun eigen stad te zijn en ze een gids over Reggio Emilia te laten maken. Maar het was ook het logisch vervolg op een project waarbij we de ideeën, hypothesen en theorieën van kinderen over de stad onderzochten. Een eenvoudige onderneming was het beslist niet. De manier waarop kinderen de stad ervaren ligt vast in een complex web van verwijzingen die nauw met elkaar verbonden zijn.

Persoonlijke ervaringen geven vorm aan begrippen, verhalen en uitspraken. En alles is sterk doordrukt met autobiografische elementen.

In het begin van het onderzoek werd aan kinderen gevraagd om na te denken over hun beelden

over steden in het algemeen, om te praten over een mogelijke definitie, over vormen en grenzen. Maar dit betekende natuurlijk ook spreken over hun eigen stad, alhoewel die toen wat meer op de achtergrond leek. Toen we in het hart van het 'gidsproject' kwamen, veranderden het beeld van de stad dat de kinderen hadden en hun verhalen. Als tolk van hun stad stonden ze meer open voor de gedachten van anderen en hun mogelijke wensen, behoeften en verwachtingen. Ze moesten zich in iemand anders verplaatsen. Terwijl ze naast een denkbeeldige bezoeker wandelden, ontstond er geleidelijk een portret van de stad, een geheel van verbonden verhalen waarin alle subjectiviteit van het perspectief van de vertellers is bewaard.

Simona Bonilauri, Tiziana Filippini, Mara Davoli en Gino Ferri zijn respectievelijk als pedagoog, coördinerend pedagoog, kunstenaar en leerkracht verbonden aan een voorschoolse voorziening in Reggio Emilia.

De bovenstaande tekst en het beeldmateriaal zijn afkomstig uit: Reggio tutta. Una guida dei bambini alla cita (2002). Een uitgave van Reggio Children.